

LJUDI BOLESNI OD STRAHA, I STRAH OD STRAHA

francis
žanson

Već je sva tvoja nesreća u
tvoje vlastitom bežanju. (Alen)

„Po pravilu, piše mi Žan-Fransoa (deset mu je godina i devet meseci), osobi koja oseća strah dosta često život je potpuno upropaćen. Kada nas je strah, stalno govorimo sebi: ako uđem u avion, on će se možda srušiti i ja ću poginuti... „ako počnem da prelazim preko ove ulice, neki u automobil će me možda pregažiti... „ako izađem iz kuće, možda će me neko mučki ubiti... „Malobrojne osobe koje osećaju taj strah brinu brige čitavoga svoga života.”

Pa lepo. Onaj ko hoće da živi a ne da bude življen, onaj ko želi da izgradi svoj život a ne želi da ga život nasamaruje (ili još: onaj ko želi da bude u stanju da se venča s njim ne ispadajući posle rognja na svakoj prekretnici) moraće dakle najpre da se oslobodi straha. Ali šta je to strah? Otkuda on potiče, kako se izražava, kako možemo da se borimo protiv njega?

REČI ZA OZNAČAVANJE STRAHA

Izuzetno bogat, rečnik reči za označavanje straha okrivlja izvesnu raznolikost stanovišta u društvenom shvatanju te pojave.

Ali valja još praviti razliku i između porekla reči i njihove današnje upotrebe, naročito što se tiče klasičnog jezika (ovde je reč o francuskom književnom jeziku), na čijem je nivou rečnik stalno evoluirao od „pravog” prema „prenosnom” značenju, to jest od konkretnog prema apstraktnom, pošto prvobitna slika praktično nije više igrala nikakvu ulogu u razumevanju odgovarajuće reči. Tako danas raspoložemo bitavom gamom izraza za označavanje straha među kojima je uočljiva tendencija ka parasinonimiji zato što oni više ne označavaju ovaj ili onaj uzrok, ovaj ili onaj bitni modalitet tog fenomena, već skoro isključivo razlike u intenzitetu sa kojim on može da se doživi. Međutim, te razlike, koje su posledica načina na koji se svako, u jednom određenom trenutku, postavlja prema svom sopstvenom (i tuđem) strahu, promenljive su i neosnovane: one što kod Pola izaziva nemir, Pjera vrlo lako može da užasava, ali možda će prvi svoj izaš nazvati rečju „strah”, dok će drugi priznati da ga pri najmanjoj uznemirenosti „obuzim” strepnja, već a da pri tom nećete moći da smatrate da jedan od njih dvojice greši (ili je u pravu) pre nego onaj drugi... Problem, uostalom, nije u tome da saznamo da li je njihova ocena tačna (što nema apsolutno nikakvog smisla u oblasti u kojoj je svađa jedinka za merenje a priori nesvojstvena), već u tome da ih stav iz koga one proizilazi čini ili ne čini sposobnim da utiču na dotični fenomen.

Uzmimo ovde samo klasične termine, one koji su se u našem pisanom jeziku nametnuli kao „parasinonimi” za reč strah. Prvobitno je reč *effroi* (užas) označavala uzbuđenje izazvano strahom, a reč *effray* (praskom [videti u istom smislu i *frémir* (drhtati) i *frémissement* (drhtanje)). Srodnost sa rečju *effroi* (veliki strah, užas) (ili „*effray*” — uplašiti, prestrašiti) izgleda očigledna, ali u stvarni proizilazi iz jedne zabune, koja je, uostalom, skoro trenutna; jer te dve reči, koje potiču od francuske reči „*fria*” (izopar, zamrzavanje, frijeđenje) prvobitno su označavale prekid mira, pošto su „*frais*” (troškovi) bili globa koja se plaćala da bi se uspostavilo mir obeštećujući (*défrayer*) onoga koji je bio u stanju da ga poremoti. *Izbezumljenost* označava gubljenje razuma, *Strah* i *bojažljivost* potiču od drhtanja, *Strepnja* potiče od straha, *praskom* (u čoveku se nešto „nastanlo”) — *Strepnja* steže, pritiskuje, guši, preseca dah. Ježimo se od groze (ježevi uspravljaju svoje bodlje, mačke se kostreše). Itd; itd... Ali bilo da ga doživljavamo kao senzorni udar ili kao društveni nered, bilo da nas on dovodi do izbezumljenosti ili izaziva kod nas drhtavicu i oduzećost, bilo da zbog njega gubimo dah ili nam se kosa diže na glavi, strah koji osećamo može čemo podjednako da nazovemo *uznemirenost*, *bojazan*, *užas*, ili *zbnja* (naravno, i *strava*, s obzirom da je ta reč potekla upravo od same reči „strah” jer nijedna od tih reči ne otkriva prirodu opasnosti, nijedna ne omogućava čak da saznamo da li je opasnost stvarna ili prosto imaginarna. Naši su strahovi isto toliko relativni i krhki kao i vrednosti na koje se pozivamo: ono *užasno* u njima graniči se sa smešnim; Zevs je strahom u očima samo onih ljudi koji ga istrajno uzimaju ozbiljno.

STRAH OD REČI

Kada govore plemići, kada govore buržuji, izvesna uzdržljivost još ograničava njihov govor. Oni ne mogu svesno da kažu, pošto su oni Dobro i pošto izvestan oblik Zla, kako u prvom tako i u drugom slučaju, još postoji pored njih, zla koje na izvestan način pripada njihovom svetu ali koje oni nastoje da iz njega isključe. Tako u svakoj episi istorije postoji jedan klasični i jedan vulgarni mišao, omeni rečnik (rečnik elite) i prostički rečnik (rečnik naroda). A kao stvarne privilegije valja prikriti uzvišenim mislima, vladajuća klasa, koja je stvarni korisnik rada, upotrebljava idealističke reči, dok će potlačen, koji daju stvarni rad ali od njega nemaju

BITI IZBAČEN IZ SEDLA, IZGUBITI RAVNOTEŽU, „ISPASTI IZ FORME”, OSEĆATI KAKO NAM SE TLE NAŠIH NAJLEPŠIH UVERENJA IZMICE POD NOGAMA, VIDETI KAKO NESTAJE NAŠ UBOJICAJENI KONTEKST, NAŠA ZAŠTITNIČKA OKOLINA, NAŠ SISTEM REFERENCI, UKRATKO GARANTIJE I SIGURNOST NA KOJE SMO NAVIKLI, ETO NA ŠTA, PRE ILI KASNIJE, POSTAJEMO NESPOSOBNI DA MISLIMO BEZ STRAHA.

nikakve koristi, usvojiti materijalistički način izražavanja, — čiji će realizam i sličnost pri svem tom izgledati odvratni nežnim dušama koje žive na račun tih prostaka.

Suprotstavljajući se težnji ka apstraktnosti koju klasični jezik ispoljava, narodni jezik se redovno poziva na najfamiliarnije realitete, na najkonkretnije slike; dosta sirov rečnik kojim se on spontano služi može čak da postane otvoreno argotičan zbog radikalnog odbacivanja zvanitnog jezika. Tako se za kukavicu „vulgarno” kaže da je crkavio, podvrgao (podvrio je rep), praparo (zavija ga truh). Ali za sve one ljude koji zbog bilo kakvog straha drhte ili se tresu, užasno blede, postaju modri kao čitit ili blede kao krpa, kojima je „hladno na očima” ili ih podilaze žmirci, koje užas ledi ili koji su zeleni od straha, argo se služi direktnim karakterizacijama: oni tako snažno stežu guzove da im oči zveče kao katanje ili aplaudiraju; mokre u pantalone (ili rade nešto još gore od čega su potpuno ulitani)...

Eto, daleko su ostale za nama opšte ideje više ili manje nepokojnog iščekivanja, nesredenoš, pomenetosti ili poremećene ravnoteže, na koje se postepeno svelo značenje dvanaest ili petnaest reči koje se obično upotrebljavaju za označavanje straha. Da li smo zbog toga sada u boljem položaju da shvatimo samu njegovu suštinu? Da i ne. Učinili smo korak napred, pošto smo došli do novog načina gledanja koji se sastoji u tome da se strahu pristupi iz ugla njegovih fizioloških manifestacija. Ali ni taj deskriptivni „naturalizam” ne omogućava nam da utičemo na njega. Ako doista izgleda da deskriptivni „naturalizam” želi da suzbija strah čineći ga smešnim, on nam ipak ne pruža nikakvo sredstvo da ga stvarno savladamo, i sam način na koji ga on karakteriše pre će kod njegovih nesrećnih žrtava stvoriti uverenje da je on fatalan: time će im on sugerisati da njegove najvidljivije simptome skrivaju koliko je god to moguće — kao da je u pitanju neka grama boluje. Bilo da je taj koji je onaj zločina, koji se nametnu njegovih svesti, ali koji ne potiču od ove. Kako u svojim vulgarnim tako i u svojim klasičnim vidovima zapadnjačka misao je dualistička, to jest materijalistička ili spiritualistička: jer dualizam je upravo neodrživ stav, pa su stoga njegove bogatstvo pristalice prinuđene da odmah daju prednost jednom od ta dva termina na račun drugog. Ako je strah, prema narodnom jeziku, običan epifenomen izvesnih događaja somatske prirode, buržoaska misao, obrnuto, pre pokazuje težnju da ga sublimira, postavljajući njegovo poreklo

na takve visine (ili u takve dubine) da on zbog toga ostaje jednako nepristupačan svima onima koji, i dalje osećajući njegovu realnost, mogu onda da se bore još samo protiv golih utvara. „Beli čovek vidj samo ono što zna.”

Na tim nivoima strah doista postaje psihički poremećaj čije lečenje treba poveriti specijalistima; on se ubrzo ukazuje kao neka vrsta opsesivnosti, opčinjenosti, uzmana metafizičkim vidj taj mrk duše, ulazak u prvi plan tragedije jedne ljudske sudbine koja se bori sa mračnim silama, sa Groznim, Strahnim, Stravičnim, Užasnim i Vrtoglavim, — taljanstvenim besovima Boga osvetnika ili nedokucivim smicalicama Duha Zla, Sotone, Najzad, evo poslednje metamorfoze: pošto je Dobro definisano skoro isključivo kao odočavanje Iskušenju, strah će najzad moći da se pretvori u vrlinu.

Tako će on redom biti nazvan trauma, fobija, opsesija, fiks-ideja, ali dogodiće mu se i to da bude nazvan bojažljivost, uzdržanost ili sramežljivost, potreba za čistotom, moralna strogoš, ili mračnja prema grehu, apstinencija ili čednost, stoicizam, mudrost i nenasilje...

PERSONALIZOVANA PRHA

Dobri ljudi, od sada je za vas jedina teškoća u tome šta da izaberete! Da biste se suprotstavili strahu koji vas muči, zapadnjačka civilizacija (hrisćanska vrlina i vrlina privatne inicijative) nudi vam izuzetno bogatu gamu koncepcija. Dajte lihi pečat svome strahu! Dovoljna je jedna reč, samo jedna, i bićete usluženi, — prema svome ukusu, svom društvenom položaju i u skladu sa svojim prihodima: to je upravo čudno! Ako se odlučite na odgovarajući izdatak, recite „nervozu” i pružite sebi luksuz seansi kod psihanalitičara; ako ste religiozni, pomenite Sotonina lukavstva i naučavajte se moralnom hrabrošću; ali ako, siti života u krilu buržoazije i pijenja čaja samo u društvu čistih duhova, gorite od želje da se ponašate kao ološ, bolje pomenite svoju creva i donji deo svoga trupa, i precizirajte da su vam potrebni materijalizma. Što se tiče onog drugog, privremeno osećate ispražnjenost.

Imati ili nemati, u tome je čitav problem: novca ako se odlučujete za kuru; postojanosti ako se opredeljujete za vrlinu i omaške kod kojih ona dovodi; a znate čega ako izjavljujete da ste pristalica demistifikatorskog materijalizma. Što se tiče rezultata, vaš izbor nema skoro nikakvog značaja; u svim pomenutim slučajevima strah će vas i dalje mučiti, ali pošlo vam je za rukom bar da ga učinite predstavljivim: društveno prihvatljivim. Civilizovanim...

STRAH OD STRAHA

Stid nas je zbog svoga straha, pa stoga nastojimo da ga prikrivamo (pomoću atrakcija koje ga čine bezopasnim, ili kitici

ga raznim šljokicama), ili pak grubo priznajemo da ga osećamo, kao izazov tome otmenom idealizmu. Stid nas je zbog svoga straha i nastojimo da mu se podsmevamo (svodeći ga, radije kod drugih, na njegove najgrotosknije vidove).

Ali šta je stid ako ne osećanje krivice, to jest strah od isključenja (iz jedne misli, iz jednog društva ili iz jednog stvarnog kolektiva)? Ako mi moj strah izgleda sraman, to je zato što me on zatvara u mene samoga, zato što u mojim očima on unapred predstavlja neku vrstu izdaje prema onima za koje se smatra da delim njihovu sudbinu, u odnosu na samu sredinu koja me podržava i čije mi je postojanje apsolutno neophodno da bih se održao u životu.

Strah od usamljenosti i strah od izdajstva pokazuju se ovde kao dijalektički povezani. Zato što me on odvaja od drugih čim ga osetim, doživljavam svoj strah kao strah da ne ostajem sam, to jest da neću biti sposoban da obezbedim svoje trajno ukaplanje u sredinu u kojoj živim. Ako izuzmemo trenutna uzbuđenja koja su posledica isključivo iznenađenja, svako ispoljavanje straha je drugostepena pojava; strah me odvaja od drugih ljudi, a usamljenost mi zadaje strah: moj strah je dakle uvek strah od straha.

Kroz ugladne, uljudne, diskretne i lakirane forme samog klasičnog rečnika može se nazreti osnovna karakteristika ovoga osećanja, koja se sastoji u tome, da ono postaje svoj sopstveni predmet i u neku ruku zamenjuje predmet koji označava (rizik, opasnost, strepnju...). Tako da na kraju igra ulogu povoda, pa čak i običnog pretekta. Kojati se znači strepeti, znači zamišljati buduće događaje zadržati od njih i plašeti se da nećemo biti sposobni da efikasno reagujemo na njih. To dakle znači anticipirati buduće događaje i svoju sopstvenu reakciju na njega, to znači uzbuđivati se i drhtati povodom nečega čega još nema, nečega što se još nije dogodilo, što se možda neće ni dogoditi i za što postoje dosta veliki izgledi da se neće dogoditi onako kako mi to zamišljamo. „Strašno” postoji samo utoliko utoliko ga se približavamo. Predmet našeg straha nije objektivno definisana opasnost po sebi, već mi sami; ali mi sami u budućnosti, i u okolnostima koje smo prisiljeni da zamišljamo. Ako nam taj događaj, koji je još samo moguć, ne da mira, ako nas on proganja i muči, to me je uzrok upravo to što se on još nije zbio. Na temu jednog problema koji treba rešiti, prepreke koju valja savladati, protivnika kome se treba suprotstaviti, zamišljamo jednu pseudosituaciju suočavanja; njena hipotetična nezbežnost, pak, nameće nam se upravo u onoj situaciji u kojoj ta opasnost u odnosu na moguća nikakvu stvarno suočavanje i pošto nam nudi samo imaginarnog protivnika — može samo da nas vraca nama samima i našim vlastitim prividenjima.

Baš kao što se za stid može reći da je on naša nemoguć u odnosu na prošlost, strah se ovde ukazuje kao naša nemoguć u odnosu na budućnost, to jest u odnosu na jedan problem koji, čak i ako je „teorijski” već postavljen, praktično za nas ostaje nerešiv. Ta je nemoguć potpuno normalna i ne bi trebalo da se zbog nje uzbuđujemo, ali mi smo do te mere ispreplinjani i obuzeti njenom projekcijom u samoj budućnosti da ona već sada izaziva u nama stid zbog naše eventualne slabosti. Budućnost kakvu zamišlja strajalija svest je jedna ukročena budućnost, koja je unapred u neku ruku pretvorena u prošlost.

To predubediće vrene je vreme bežanja: bežati, napredovati, u jednom o ishodu borbe utoliko što još pre nego što sam i nju stupio sebe zamišljati već pobeđenim. Da ne bih morao da se suočim sa stvarnim prisustvom teškoća, biram prošlost i predam je se jednoj unapred određenoj budućnosti: tako se Gribuaj bacao u vodu zato što se boja da će ga kiša ovladati.

Za lice nekog čoveka kaže se da ga je strah izobilježio: zato što je baš u strahu kroz defetizma, koji više voli poraz nego izlaganje opasnosti, koji je pre svega odlijanje da budemo stavljeni na probu. Onaj ko kritikujući današnji svet ide toliko daleko da se sa nostalgijom vraća jednoj minuloj episi, bez sumnje smatra da je već „dokazao svoju vrednost” i koji se da mu ne budu osporene njegova zvanična stručnost, stečene diplome i zvaničnim dokumentima priznate sposobnosti. Od određenoj doba starosti, koje može biti veoma različito u svakom pojedinačnom slučaju, postepeno žestoko alergični na svaki oblik ispita, i jedini testovi protiv kojih se ne bunimo su testovi u vidu igre (pogledajte svoj večernji list ili svoj omiljeni ilustrirani magazin), pod uslovom, ipak, da smo u dovoljnoj meri shvatili načelo na kome one podvaja kao biismo bili u stanju da podesimo svoje odgovore.

PREVENTIVNI DEFETIZAM

Biti izbačen iz sedla, izgubiti ravnotežu, „ispasti iz forme”, osećati kako nam tle naših najvčjših uverenja izmice pod nogama, videti kako nestaju naš ubojicajeni kontekst, naša zaštitnička okolina, naš sistem referenci, ukratko, garantije i sigurnost na koje smo najviše navikli, eto na

KRAJ MORA U OSTIJI

Pustite me da sedim, sedim gledajući more,
uvlače pred krčmom u pluća srebrni vazduh
[čist]

Još je za proleće rano, ali ovde već gori
u očima Rimljanki čarobni sunčev disk.

Još je za proleće rano, još se na vile čeka,
kuglofi pinita nebo drže ko korinjski stub,

Pustite me da sedim ovde do kraja veka,
treba da zakucava neko i ljubav stupi tu.

More spokojno, tiho, more se trza i plavi,
gledam s Kamparijem ružnim čudo sveta.
Dajte da s januarskim prolećem veridbu slavim
a ja da se pak vratim mlađi za hiljadu leta.

GRGEČI

U jazu se grejtu grgeči,
sunce navrće vodu
i pozlaćuje im peraja na leđima.
Kada su najpijeniji,
dovoljno je lagano poći među njih udicom
i onaj najlepši se koprcu na najlonskom kanapru
nad razbiješnim ogledalom vode.
Zlato se rasprskava,
voda plače.
Iz šake ti šikće kap krvi
od malog uboda.

ŽENE S POMORANŽAMA

Devojke idu kolomadom
i žene s pomorandžama,
muškarci ih presecaju pogledima,
rasprskava se žuti sok sunca,
slabima podrhtavaju kapci kad piju iz čaša
[vatrenu vodu,
prija telj mi recituje Mahu i Volkera,
sećamo se svi,
kad iz dubine zemlje izronjava
pradavno sećanje vrelih uspomena.

O malo srce, koje treperiš
bez krila u prolećnom vazduhu,
sve ljubavi Jirži Volkera stoje kraj nas,
s zrelim pomorandžama,
s očima planetarnih okružnica,
svet, izgleda bez ijedne ranice,

jan pilarž

KAMENU, ŠTA JE U TEBI

devojke idu u šetnju
a sladak sok prska na usta
iz rasečenih pomorandži.

Upotrebite noževe pogleda
samo za ljubavne igre —
ne za ubijanje nevinih!

VENERA U PARKU

Deset puta je napadao sneg na krilo Venera
[u parku
a ona s lakim pokretom ga je uvek smela.
Ustima njezinim proleteo je osmeh i dojke
[podigle vrhove,
nadražena pogledima pešaka i dodirom svetla.

Kamenu, šta je u tebi? Kamenu, Venero,
[zemljo!
Dovolji da u te uđem. Otvori preda mnom vrata,
kaiš sazmo što čutiš, čim pahiš studen kremen,
čim budiš grudi i usta i divlji žbun i paprat?

Igla sa zlatnom niti prolazi kroz mene poč, zima
čim će okopnit polako u jetkom tugu.
A ševa je probila strop i prema nebu nosi
vrtoglavicu kipova, njihovu trešavu čežnju
[i tugu.

NAPULJSKO PREDGRADJE

Napuljsko predgrađe tutnji kao pregrejan kotao,
na uglovima vidiš u redu nezaposlene radnike,
a sa svih strana šezdesetoslojni američki hotel,
sedmo čudo hipercivilizovane tehnike.

Nikakva tuga, samo to, ne što pre samo tebe
hvata u vratu vrtoglavica i divlja čežnja
kada s brežuljka gledaš u dubinu plavoga neba
i u oči pešaka, koje imaju kao projektili
[kovinast bljesak.

Prevela sa češkog
Biserka RAJČIĆ

JAN PILARZ pripada srednjoj generaciji čeških pesnika. Objavio je zbirke „Okov“ (1948), „Sneg“ (1948), „Radost na zemlji“ (1950), „Zvezda života“ (1953), „Drvo se ne sahranjuje“ (1957), „I otvorila se preda mnom ruža“ (1960), dok zbirka „Svet svi golub“ sa nekoliko izuzetaka obuhvata izbor njegove doladašnje poezije (1959).

Lirika Jana Pilarza odaje kultivisanog pesnika u čijoj se poeziji nenamerni prepliću doživljaji prirode, literarne reminiscencije, utisci sa brojnih putovanja, humor i satira. Neguje i slobodni stih i stroge pesničke forme.

B. R.

šta, pre ili kasnije, postajemo nesposobni da mislimo bez straha. Delitimo pri pomisli na neko klonuće tela, onaj osuštven ban-krotstvo ili moralna krivica: drhtimo čak toliko da na kraju zbog toga ponekad klonemo, to jest „onesvestimo se“ strahujući da se ne nađemo u rdavom položaju... Suketi i Totu — divnom paru koji dobro poznajete — nepodnošljivo je pomisao da bi jednog dana mogli da budu zatečeni nespretni, da budu iznenađeni i možda „nasamareni“, rastavljeni, osvojeni — pa prema tome lišeni onoga drugog, uhvaćeni u klopku, nemoćni da bilo šta učine: da li ćete im savetovati da padnu u nesvest, da se izbegavaju, da se rastave najzad, preventivno, da bi zauvek izbegli opasnost razdvajanja koje bi im okolnosti nametnule? Ne, naravno, ne biste mogli da idete toliko daleko da im to savetujete; niste pristalica samoubistva. Ali šta to vredi ako vi inače nalazite da je normalno da svako od njih dvoje strahuje od budućnosti, što konkretno znači da zatreba od onog drugog, — to jest da stalno oseća potrebu da traži jemstvo, da se oslanja na razne predostrožnosti, pa čak i na obična prećutkivanja, na ograde koje se ne saopštavaju ili na zadnje misli?

ZNAK ZA UZBUNU

Strah je vrtoglavica. Onaj ko ga oseća, pristaje da se stalno plaši samoga sebe. Strepnja je bolest slobode. Sebe se bojim. „Strah me je straha koji zadaje strah“.

Strah od krivica pridružuje se ovde strahu od javnog mnjenja: ako budem mučen ili eskamotiran, kao što ću postati tu nevolju? Ali, na kraju krajeva, krivica je nešto što postoji, i ako se može zamisliti da nekome može poći za rukom da se brani ravnodušnošću od govorkanja, ne vidimo za uzvrat kakav bi se vid prezira mogao suprotstaviti nabljanju na kolac ili mučenju negurivanjem. Ali čak i da ne idemo tako daleko, nije Grubju izmislio kišu i nije besmisleno zamisliti izvesne okolnosti u kojima najprirodniji pljusak može da postane dosta neprijatan. Ja lično ne volim strah, ali ispostavlja se da imam nekoliko sinova i kćeri i da bih bio veoma uznemiren kada oni nade na se i osetili bi najmanju uznemirenost. „Očigledno, predizira Žan-Fransoa, uvek se nečega treba bojati; potrebno nam je da se bojimo, inače prelazimo preko utoke ispred nekih kola i onda ginemo.“ Drugim rečima, zbog zvonjenja telefona možemo eventualno da se trgemo a da pri tom nemamo razloga da sebi prebaciemo da rešavamo naš svoj život. Ali ako on remeti naše ponašanje

u toku nekoliko trenutaka, strah-uzbude-nje može potpuno da odigra ulogu znaka za uzbunu, a među fiziološkim fenomenima koji ga izražavaju ima takvih koji dovode telo u povoljniji položaj za suoča vanje sa opasnošću. Šok koji izaziva jedan stvarni događaj ne sadrži, sam po sebi, ništa negativno. Iznenadenost nije klonulost: pravi swah, onaj koji ovde nastojimo da omeđimo i subijamo, jeste štišnji stav koji se sastoji u tome da čovek unapred klone kako bi se obezbedio od opasnosti da bude iznenađen.

„NE PREKIDAJTE VEZU“

Ako je strah detinjast (to jest infantilni), on je to zato što, ponašanje koje izaziva, udvostručava samu opasnost koju liče kome ona ne da mira nastoji da izbegne: takvo osuđivanje svojih sopstvenih poduhvata na neuspeh otkriva potpuni nedostatak poverenja u sebe. Da li ću moći da živim kao invalid? Da li ću uspeti ponovo da dođem dobro zaposlen ako izgubim ovo koje sada imam? Da li ću naći druge prijatelje ako me moji sadašnji prijatelji odbace? Da li ću još doživeti ljubav ako me ova žena ostavi?... Odgovor A: „To su lažni problemi! Onoga dana kada mi se to bude desilo, videću već šta sam u stanju da učinim.“ Odgovor B: Tražiti po svaku cenu za stabilnom ravnotežom i svim vidovima sigurnosti. Odgovor C: Skratiti vreme koje nas deli od časa u kome će nas snaći nevolja, bilo nespretnim držanjem zbog koga se nagoniljavu pogreške, lapsusi i gafovi koji na kraju dovode do situacije od koje se strahovalo, bilo jednim vesnim negativnim stavom koji je ravan samoubistvu i sastoji se u tome da sami izazovemo nesrećni događaj iako ne bismo više bili izloženi opasnosti da će nas on iznenaditi, kako ne bismo više živeli pod pretnjom da će se on dogoditi u bilo kom trenutku.

Ako se i najmanje držimo neke levičarske ideologije, začinjene, kao što prilici, sa malice revolucionarnosti, prihvatimo odgovor A, jer će nam se buržoaski karakter odgovora B učiniti isto toliko neprihvatljiv koliko i romantičarska apsurdnost odgovora C. Ali zar i to nije romanizizam kada imamo toliko poverenje u sebe da odbacujemo svako predviđanje i svaku predostrožnost, da mislimo najzad da ćemo, ma šta se desilo, uprkos svemu — a možda i sami protiv svih — uvek biti u stanju da nadoknadimo štetu i izvučemo se iz teške situacije?

Bilo da je u pitanju strah od sebe ili poverenje u sebe, „ja“ o kome je tu reč

nije ono za koje se misli da je: ja, ti, on, ništa ne znače, ne postoje sami po sebi. Sebe otkrivam kroz tebe, mi postojimo samo jedan pomoću drugoga; ti, on ili ja zavisimo jedni od drugih — I od svih ostalih zajedno. A taj odnos sa drugima, jedini koji nam daje smagu, ne uspostavlja se u providnosti čistih ideja: on se uspostavlja u neprozirnosti jedne datosti, u jednoj telesnoj, prostornoj i vremenskoj slučajnos-ti koja predstavlja uslov njegovog nastajanja ali ga — u tome i jeste stvar — uslovljava na način koji nam uvek ostaje u većoj ili manjoj meri nepoznat. I naše najizumitnije biće zavisno je od drugih, ali upošte ne znamo u kojoj meri i kroz kakve posredne forme zavisnosti. Kad se oslonjeni na druge i pomoću njih dosegamo do lične autonomije: jer je i sama naša sloboda funkcija njihove slobode.

Ako je moguće označiti jedan osnovni strah koji bi bio uzrok svakog određenog straha, njegovo poreklo treba bez sumnje tražiti na nivou ove dijaletike: slobodan sam i nisam slobodan, prepušten sam samom sebi i sam po sebi ne znam ništa, — ili, konkretnije, sposoban sam za sve ono za što me drugi smatraju sposobnim... Ako se bojim, tome je razlog što se osećam totalno odgovornim, totalno angažovan u svakom svome činu, i što u isti mah znam da će okolnosti — ali i boja moje kože, boja mog glasa i boja mojih očiju — uticati u velikoj meri na stav drugoga prema samim tim činovima. Strah treba da bude prevaziđen, ali trebalo bi da smo anđeli da ga nikada ne bismo osetili: jer on je zapisan u našoj ljudskoj sudbini zato što je posledica njenih najosnovnijih protivrečnosti. Realnost iz koje strah nastaje

ISPRAVKA

Omaškom na poslednjoj strani ispravio je da su svi likovni prizori u ovom broju uzeti iz knjige „Preobraženja“ Šandora Vereta, odakle ga uzeti, u stvari, samo crisi Janesa Bernika na prvoj i poslednjoj strani.

OBAVEŠTENJE

OBAVEŠTAVAMO ČITAOCHE I PRET-PLETKANKE DA JE REDAKCIJA, ZBOG POVEĆANOG BROJA STRANA LISTA I ZBOG POSKUPLJENJA STAMPARSKIH USLUGA, PRINUĐENA DA OD 1. JANUARA 1968. GODINE POVISI PRODAJNU CENU „POLJA“ NA 1 N. DINAR (100 STARIH).

GODISNJA PRETPLATA IZNOSI 10 N. (1.000 STARIH) DINARA.

Preveo sa francuskog BRANKO JELIĆ